

Intel·liguència en dansa

“S empre té quelcom de sospitós veure un intel·lectual al costat guanyador”, escrivia, el dramaturg, escriptor i opositor txec Václav Havel el 1986. Poc sabia que només tres anys després els precipitats esdeveniments que succeïren la caiguda del Mur de Berlín l’encimbellarien com el darrer president de la República Txecoslovaca i després primer de la Txeca. Trenta anys enrere –i es fa difícil d’imaginar, ara mateix– la figura de l’intel·lectual seguia vigent, com a mínim a l’Europa de l’Est on la Història encara no s’havia acabat.

Per aquí a prop, mentrestant, el rellotge històric ja semblava haver-se aturat. A les vespres del referèndum sobre la pertinença del Regne d’Espanya a l’OTAN amb què el Govern socialista de Felipe González soterrava definitivament el seu programa electoral de 1982, un nombrós grup “d’intel·lectuals” i artistes espanyols subscriu un manifest pel Sí a l’OTAN. Els Chillida, Sánchez Ferlosio, Gil de Biedma, Caro Baroja, Pradera, Marsé, Goytisolo, Juliá o el mateix Semprún –que acabaria sent premiat, com sabem, amb un ministeri– poblaven aquell primitiu bosc del que Gregorio Morán anomena *mandarins*, que acabarien fent de la proximitat al poder –els premis, les acadèmies, la *bodeguilla* de la Moncloa– un mode de vida. L’argumentari –calia un Sí a l’OTAN perquè un NO podia ser instrumentalitzat per sectors reaccionaris– també anava d’estre-na.

Com narra Morán al seu llibre (*El cura y los mandarines*, Akal, 2014) diversos d’ells reconeixien després les trucades des de La Moncloa, les pressions per no dir directament el xantatge a tots aquells que hi participaren; el nou poder civil espanyol es cobrava els favors de la primera legislatura amb generós reg institucional a la nova cultura. “*La cultura, ese invento del gobierno*” arribà a títu-

FRANCESC
MIRALLES

@arrosabanda

lar Ferlosio una columna seua a *El País* el 1984 a tall de denúncia. Tant fa: el seu nom apareixeria com el de tots al manifest, *prietas las filas*. El PSOE guanyà el referèndum i les següents eleccions després de demostrar quin era el paper de la *intel·liguència* espanyola: com al franquisme, quadrar-se sota l’ensenya, ballar la música del vencedor.

Tres dècades més tard, els aparells mediàtics, editorials i culturals que feren possible aquell clima estan en franca crisi, per no dir descomposició. La nau capitana, el diari *El País* i el grup Prisa, en mans de la banca i fons d’inversió voltor després d’assolir un valor borsari 25 vegades inferior a l’inicial; Juan Luis Cebrián, primer director d’*El País* i responsable del diari en el moment d’aquell difícil referèndum per a Felipe González, assetjat per les seues no esclarides relacions amb empreses opaques en paradisos fiscals. Un ecosistema cada vegada més tancat, més arraconat ideològicament i generacionalment i per tant incapaç de protegir com abans els seus mandarins. Els Cercas, Muñoz Molina o Savater tampoc tenen el *punch* d’abans: en un entorn de discussió més obert hi ha més gent disposada a afirmar no sols que van ben nus, sinó que ni tan sols han estat mai emperadors. I això cou.

La crisi de representació ha donat un protagonisme inusual als mitjans de comunicació tradicionals, que han canviat d’uns anys ençà l’entreteniment de societat –la famosa premsa rosa– per un

entreteniment igualment barat de realitzar, les tertúlies polítiques. No només a la televisió: la ràdio i fins i tot la premsa escrita –singularment la digital– s’han vist colonitzades per l’opinió fins a límits insospitats. Els motius són senzills: són continguts ben barats de produir amb relació a l’audiència. I a l’altre costat de la balança, amb mitjans tradicionals i indústries culturals en crisi ja estructural, els dispendis per la participació en aquests espais acaben resultant fonamentals per completar els salaris dels professionals del periodisme i la faràndula. I esdevenen, per tant, un entorn de disputa per l’escassetat –al capdavall, una lluita per les molles.

És en aquest context quan apareix *La desfachatez intelectual. Escritores e intelectuales ante la política* (Catarata, 2016), del valencià i catedràtic a la Universidad Carlos III de Madrid, Ignacio Sánchez-Cuenca, que ha obtingut un ampli ressò mediàtic aquests hivern i primavera. El llibre, una crítica ferotge als Vargas Llosa, Pérez-Reverte, Azúa, Juaristi, Muñoz Molina i el seu *cunyatisme* opinatiu, dibuixa un perfil d’intel·lectual espanyol molt deutor de la generació de 1898, que veu l’acció pública com una translació de la seua carrera literària i amb particulars obsessions amb la qüestió nacional espanyola. Però, a diferència de Morán, no fa a penes valoració o crítica cultural, no aprofundeix en l’obra de cap d’aquests individus siga en el camp literari, econòmic o d’altres; només s’ocupa de derruir les seues posicions polítiques, les quals, assegura, no estan “capacitats” per a emetre.

Finalment, el subtext és molt més trist que no s’esperava en un principi: la proposta de Sánchez-Cuenca és que en el debat públic els –sobretot– escriptors i periodistes de l’etapa anterior siguin substituïts en l’esfera pública per “experts” pretresament asèptics i sense càrrega opinativa. Un altre llibre similar, *El retorno de los chamanes* (Atalaya, 2015) de l’aragonès Víctor Lapuente, en advertir

SALVADOR LLOSA

TRES DÈCADES DESPRÉS DEL REFERÈNDUM DE L'OTAN, ELS APARELLS MEDIÀTICS, EDITORIALS I CULTURALS QUE VAN AJUDAR EL PSOE ESTAN EN FRANCA CRISI

LA PROLIFERACIÓ DE PERSONES QUE PROPUGNEN LA COSA PÚBLICA COM UN AFER TÈCNIC ENS HAURIA DE FER SOSPITAR TANT COM ELS ESCRITORS DE TOTA LA VIDA

sobre els perills del populisme, posa molt d'èmfasi en la preeminència que han de tenir els "tècnics" en el debat públic. Però a aquests no se'ls demanen credencials: sembla que l'epistemologia els legitima per ella mateixa. I –casualitat!– aquests "tècnics" en el debat polític-mediàtic hauran de ser els politòlegs, la professió que comparteixen tots dos autors i que d'uns anys ençà ha començat a poblar tertúlies i programes d'anàlisi.

La proliferació de persones i personatges a l'esfera pública que propugnen la cosa pública com un afer tècnic, construït sobre propostes desproveïdes d'ideologia, ens hauria de fer sospitar tant com els escriptors i els manifestos de tota la vida. Que Sánchez-Cuenca, Lapu-

ente i un bon grapat d'altres que copen tertúlies i programes d'anàlisi provin-guen pràcticament tots d'entitats com la Fundación Alternativas, lligada al PSOE, i en especial el CEACS, el centre d'estudis de la Fundació Juan March que va posar en marxa l'ex-ministre socialista José Maria Maravall; o tants altres economistes, ara mediàtics, que orbiten al voltant de FEDEA, el *think tank* de la gran patronal espanyola. No seria un gest d'honestedat intel·lectual que reconegueren en antena quins agents privats els paguen les investigacions i si això els pot suposar algun biaix? De moment no ha passat.

En resum, sembla que haurem d'anar amb compte que amb l'excusa de la hi-

giene i el rigor no se'ns acabe colant una intel·liguència tan deshonestista com l'anterior, disposada a ballar la música tan bon punt identifiquen amo. Certament, els retrats creuats entre representants de l'*establishment* d'interessos inconfessables semblen més una guerra intestina entre gremis i faccions per la trona de les tertúlies que un veritable propòsit d'esmena a la totalitat. Com deia Václav Havel, hem de sospitar sempre dels qui s'alien amb els guanyadors: el seu problema, gent com són d'idees fixes, és el llarg interludi de no saber per qui apostar. I esperem que els dure.

Llicenciat en dret i ciències polítiques, consultor en comunicació i coautor del llibre *De Ciudadans a Ciudadanos* (Foca, 2015).